מסילת ישרים — בבאור מדת הקדושה

בְּבֵאוּר מִדַּת הַקְּדֻשָּׁהעִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה כָּפוּל הוּא, דְּהַיְנוּ: תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ גְּמוּל, תְּחִלָּתוֹ הִשְׁתַּדְּלוּת וְסוֹפוֹ מַתָּנָה. וְהַיְנוּ: שֶׁתְּחִלָּתוֹ הוּא מָה שֶּׁהָאָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ, וְסוֹפוֹ מָה שֶּׁמְּקַדְּשִׁים אוֹתוֹ, וְהוּא מָה שֶּׁאָמְרוּ ז"ל (יומא לט א): אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה. מִלְּמַטָּה מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה.

הַהִשְׁתַּדְּלוּת הוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִבְדָּל וְנֶעֱתָק מִן הַחָמְרִיּוּת לְגַמְרֵי וּמִתְדַּבֵּק תָּמִיד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בֵּאלֹהָיו, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נִקְרְאוּ הַנְּבִיאִים מַלְאָכִים, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַהֲרֹן (מלאכי ב:ז): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת הוּא. וְאוֹמֵר (ד"ה ב' לו:טז): וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי אֱלֹהִים וְגוֹ', וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הִתְעַסְקוֹ בַּמַּעֲשִׂים הַמְּכָרָחִים לוֹ מִפְּאַת גּוּפוֹ הִנֵּה לֹא תָזוּז נַפְשׁוֹ מִדְּבֵקוּתָהּ הָעֶלְיוֹן, וּכְעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סג:ט): דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תָּמְכָה יְמִינֶךָ.

וְאָמְנָם לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָאָדָם שֶׁיִּשָּׂיג הוּא אֶת עַצְמוֹ בַּמַּצָּב הַזֶּה כִּי כָבֵד הוּא מִמֶּנּוּ, כִּי סוֹף סוֹף חָמְרוֹ הוּא בָּשָׂר וָדָם, עַל כֵּן אָמַרְתִּי שֶׁסּוֹף הַקְּדֻשָּׁה מַתָּנָה, כִּי מָה שֶּׁיּוּכַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת הוּא הַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּרִדִיפַת הַיְדִיעָה הָאֲמִתִּית וְהַתְמָדַת הַהַשְׂכָּלָה בְּקְדֻשַּׁת הַמַּעֲשֶׂה,

אַךְ הַסּוֹף הוּא שֶׁהקב"ה יַדְרִיכֵהוּ בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה שֶׁהוּא חָפֵץ לָלֶכֶת בָּהּ, וְיַשְׁרֶה עָלָיו קְדֻשָּׁתוֹ וִיקַדְּשֵׁהוּ, וְאָז יִצְלַח בְּיָדוֹ זֶה הַדָּבָר, שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת בַּדְּבֵקוּת הַזֶּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתָמִידוּת.

כִּי מָה שֶּׁהַטֶּבַע מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ יַעַזְרֵהוּ יִתְבָּרַךְ וְסִיּוּעוֹ יִתֵּן לוֹ, וּכְעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פד:יב): לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים.

וְעַל כֵּן אָמְרוּ בַּמַּאֲמָר שֶׁזָּכַרְתִּי אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט שֶׁהוּא מָה שֶּׁיּוּכַל לְקִנּוֹת בְּהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה שֶׁהוּא הָעֵזֶר שֶׁעוֹזֵר אוֹתוֹ ה' יִתְבָּרַךְ וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ.

וְהִנֵּה הָאִישׁ הַמִּתְקַדֵּשׁ בְּקְדֻשַּׁת בּוֹרְאוֹ אֲפִלּוּ מַעֲשָׂיו הַגַּשְׁמִיִּים חוֹזְרִים לִהְיוֹת עִנְיָנֵי קְדֻשָּׁה מַמָּשׁ, וְסִימָנְךָ אֲכִילַת קָדָשִׁים שֶׁהִיא עַצְמָהּ מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאָמְרוּ ז"ל (פסחים נט ב): כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִים.

וְתִרְאֶה עַתָּה הֶהֱפְרֵשׁ שֶׁבֵּין הַטָּהוֹר לַקָּדוֹשׁ: הַטָּהוֹר, מַעֲשָׂיו הַחָמְרִיִּים אֵינָם לוֹ אֶלָּא הֶכְרֵחִים, וְהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּהֶם אֶלָּא עַל צַד הַהֶכְרֵחַ, וְנִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹצְאִים מִסּוּג הָרַע שֶׁבַּחָמְרִיּוּת וְנִשְׁאָרִים טְהוֹרִים, אַךְ לִכְלַל קְדֻשָּׁה לֹא בָּאוּ, כִּי אִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר בִּלְתָּם, כְּבָר הָיָה יוֹתֵר טוֹב.

אַךְ הַקָּדוֹשׁ הַדָּבֵק תָּמִיד לֵאלֹהָיו, וְנַפְשׁוֹ מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַמַּשְׂכָּלוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת בְּאַהֲבַת בּוֹרְאוֹ וְיִרְאָתוֹ, הִנֵּה נֶחְשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ הוּא מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים עוֹדֶנּוּ פֹּה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וְהִנֵּה אִישׁ כָּזֶה הוּא עַצְמוֹ נֶחְשָׁב כַּמִּשְׂכָּן, כַּמִּקְדָּשׁ, וְכַמַּאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה מז:ח): וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים (בראשית לה:יג), הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה, וְכֵן אָמְרוּ (רש"י בראשית לה:יג): הַצַּדִּיקִים הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה.

כִּי הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בַּמִּקְדָּשׁ. וּמַעְתָּה הַמַּאֲכָל שֶׁהֵם אוֹכְלִים הוּא כְּקָרְבָּן שֶׁעוֹלֶה עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים, כִּי וַדַּאי הוּא שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב לְעִלּוּי גָּדוֹל אֶל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ כֵּיוָן שֶׁהָיוּ נִקְרָבִים לִפְנֵי הַשְׂכִינָה.

וְכָל כָּךְ יִתְרוֹן הָיָה לָהֶם בָּזֶה, עַד שֶׁהָיָה כָּל מִינָם מִתְבָּרֵךְ בְּכָל הָעוֹלָם, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל בַּמִּדְרָשׁ, כֵּן הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה שֶׁהָאִישׁ הַקָּדוֹשׁ אוֹכֵל, עִלּוּי הוּא לַמַּאֲכָל הַהוּא וְלַמִּשְׁתֶּה הַהוּא, וּכְאִלּוּ נִקְרָב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ מַמָּשׁ. וְהוּא הָעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ עָלָיו ז"ל (כתובות ק"ה ב): כָּל הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן לְתַלְמִיד חָכָם כְּאִלּוּ הִקְרִיב בְּכּוּרִים. וְכֵן אָמְרוּ (יומא עא א): יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יַיִן בְּמָקוֹם נְסָכִים.

וְאֵין הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהוּטִים אַחֲרֵי הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִיָּה חָס וְשָׁלוֹם שֶׁיְּמַלְאוּ גְּרוֹנָם כְּמַלְעִיט אֶת הַגַּרְגְּרָן, אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא לְפִי הַכַּוָּנָה שֶׁזָּכַרְתִּי, כִּי הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַקְּדוֹשִׁים בְּדַרְכֵיהֶם וּבְכָל מַעֲשֵׂיהֶם הִנֵּה הֵם מַמָּשׁ כַּמִּקְדָּשׁ וְכַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהַשְׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בַּמִּקְדָּשׁ מַמָּשׁ, וְהִנֵּה הַנִּקְרָב לָהֶם כְּנִקְרָב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וּמִלּוּי גְּרוֹנָם תַּחַת מִלּוּי הַסְּפָלִים.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כָּל תַּשְׁמִישׁ שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ מִדְּבָרֵי הָעוֹלָם אַחֲרֵי הֱיוֹתָם כְּבָר דְּבוּקִים לִקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הִנֵּה עִלּוּי וְיִתְרוֹן הוּא לַדָּבָר הַהוּא שֶׁזָּכוּ לִהְיוֹת תַּשְׁמִישׁ לַצַּדִּיק, וּכְבָר הִזְכִּירוּ ז"ל בְּעִנְיַן אַבְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁלָּקַח יַעֲקֹב וְשָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו (חולין צ"א ב): אָמַר רַבִּי יִצְחָק מְלַמֵּד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כֻּלָּן וְהָיְתָה כָּל אַחַת אוֹמֶרֶת עָלַי יָנִיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר עִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה הוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם דָּבֵק כָּל כָּךְ בֵּאלֹהָיו, עַד שֶׁבְּשׁוּם מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לֹא יִפָּרֵד וְלֹא יָזוּז מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיִּוָּתֵר יִתְעַלּוּ הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים אֲשֶׁר יְשַׁמְּשׁוּ לְאֶחָד מִתַּשְׁמִישָׁיו בְּמָה שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, מִמָּה שֶׁיִּוָּרֵד הוּא מִדְּבֵקוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ בְּהִשְׁתַּמְּשׁוֹ מִדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים.

וְאָמְנָם זֶה בִּהְיוֹת שִׂכְלוֹ וַדַּעְתּוֹ קְבוּעִים תָּמִיד בִּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרוֹמְמוּתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ, עַד שֶׁיִּמָּצֵא כְּאִלּוּ הוּא מִתְחַבֵּר לַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים מַמָּשׁ עוֹדֶהוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה.

וּכְבָר אָמַרְתִּי שֶׁאֵין הָאָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בָּזֶה מִצַּדּוֹ, אֶלָּא לְהִתְעוֹרֵר בַּדָּבָר וּלְהִשְׁתַּדֵּל עָלָיו, וְזֶה אַחַר שֶׁכְּבָר יִמָּצְאוּ בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁזָּכַרְנוּ עַד הֵנָּה מִתְּחִלַּת הַזְּהִירוּת וְעַד יִרְאַת הַחֵטְא, בָּזֹאת יָבֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ וְיַצְלִיחַ, שֶׁהֲרֵי אִם הָרִאשׁוֹנוֹת חֲסֵרוֹת מִמֶּנּוּ, הֲרֵי הוּא כְּזָר וּבַעַל מוּם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְזָר לֹא יִקְרַב (במדבר יח:ד).

אַךְ אַחֲרֵי הֱכִינוֹ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הֲכָנוֹת אֵלֶּה, אִם יַרְבֶּה לִדָּבֵק בְּתֹקֶף הָאַהֲבָה וְעֹצֶם הַיִּרְאָה בְּהַשְׂכָּלַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְעֹצֶם רוֹמְמוּתוֹ, יַפְרִיד עַצְמוֹ מֵעִנְיְנֵי הַחֹמֶר מְעַט מְעַט, וּבְכָל פְּעֻלּוֹתָיו וּבְכָל תְּנוּעוֹתָיו, יְכַוֵּן לְבָבוֹ אֶל מַצְפּוּנֵי הַהִתְדַּבְּקוּת הָאֲמִתִּי, עַד שֶׁיַּעֲרֶה עָלָיו רוּחַ מִמָּרוֹם וְיַשְׂכִּין הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֶת שְׁמוֹ עָלָיו כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לְכָל קְדֹשָׁיו.

וְאָז יִהְיֶה כְּמַלְאַךְ ה' מַמָּשׁ וְכָל מַעֲשָׂיו אֲפִלּוּ הַשְּׁפָלִים וְהַגַּשְׁמִיִּים כְּקָרְבָּנוֹת וַעֲבוֹדוֹת.

וְהִנֵּה רוֹאֶה שֶׁדֶּרֶךְ קִנְיַת זֹאת הַמִּדָּה הוּא עַל יְדֵי רֹב הַפְרִישָׁה, וְהָעִיּוּן הֶעָצוּם בְּסִתְרֵי הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה וּמַצְפּוּנֵי הַבְּרִיאָה, וִידִיעַת רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וּתְהִלּוֹתָיו עַד שֶׁיִּתְדַּבֵּק בּוֹ דְּבֵקוּת גָּדוֹל וְיֵדַע לְכַוֵּן מַחְשַׁבְתּוֹ בְּהִיוֹתוֹ הוֹלֵךְ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בַּדְּרָכִים הָאַרְצִיִּים כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָאוּי לַכֹּהֵן שֶׁיִּתְכַּוֵּן בְּעוֹדוֹ שׁוֹחֵט הַזֶּבַח אוֹ מְקַבֵּל דָּמוֹ אוֹ זוֹרְקוֹ עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ בָּזֶה הַבְּרָכָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם.

וְזוֹלַת זֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּשִּׂיג מַעֲלָה זוֹ וְיִשָּׁאֵר עַל כָּל פָּנִים חָמְרִי וְגַשְׁמִי כְּכָל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם.

וְהִנֵּה מָה שֶׁעוֹזֵר לְהַשָּׂגַת הַמִּדָּה הַזֹּאת הוּא הַהִתְבּוֹדְדוּת וְהַפְרִישָׁה הָרַבָּה כְּדֵי שֶׁבְּהֶעְדֵּר הַמַּטְרִידִים תּוּכַל נַפְשׁוֹ לְהִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וּלְהִדָּבֵק בַּבּוֹרֵא.

מַפְסִידֵי הַמִּדָּה הֵם חֶסְרוֹן הַיְּדִיעוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת וְרֹב הַחֶבְרָה עִם בְּנֵי הָאָדָם כִּי הַחָמְרִיּוּת מוֹצֵא אֶת מִינוֹ וְנֶעְוֹר וּמִתְחַזֵּק, וְנִשְׁאֲרָה הַנֶּפֶשׁ לְכוּדָה בּוֹ וְלֹא תֵּצֵא מִמַּאֲסָרָהּ.

אַךְ בְּהִפָּרְדוֹ מֵהֶם וְהִשָּׁאֲרוֹ לְבַד וְיָכִין עַצְמוֹ אֶל הַשְׂרָאַת קְדֻשָּׁתוֹ, הִנֵּה בַּדֶּרֶךְ שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בָּהּ יוֹלִיכוּהוּ, וּבָעֲזָר הָאֱלֹהִי אֲשֶׁר יִתַּן לוֹ תִּתְגַּבֵּר נַפְשׁוֹ בּוֹ וּתְנַצַּח אֶת הַגּוּפָנִיּוּת, וְתִדְבַּק בִּקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ וְתִשְׂלַם בּוֹ.

וּמִשָּׁם יַעֲלֶה אֶל מַעֲלָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר, וְהוּא הָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁכְּבָר תַּגִּיעַ הַשְׂכָּלָתוֹ לִהְיוֹת לְמַעֲלָה מֵחֹק הָאֱנוֹשִׁי.

וְיָכוֹל לְהַגִּיעַ דְּבֵקוּתוֹ אֶל מַעֲלָה כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה שֶׁכְּבָר יִמָּסֵר בְּיָדוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים כְּמוֹ שֶׁנִּמְסַר לְאֵלִיָּהוּ וְלֶאֱלִישָׁע שֶׁהוּא מָה שֶׁמּוֹרֶה עַל עֹצֶם הַהִתְדַּבְּקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁבְּהֶיוֹת הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מְקוֹר הַחַיִּים, הַנּוֹתֵן חַיִּים לְכָל חַי, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (תענית ב א): שְׁלֹשָׁה מַפְתְּחוֹת לֹא נִמְסְרוּ בְּיַד שָׁלִיחַ מַפְתֵּחַ תְּחִיַּת הַמֵּתִים וְכוּ', הִנֵּה הַדָּבֵק בּוֹ יִתְבָּרַךְ דְּבֵקוּת גָּמוּר יוּכַל לִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ אַפִּילּוּ מֶשֶׁךְ הַחַיִּים עַצְמָם, שֶׁהוּא מָה שֶׁמִּתְיַחֵס לוֹ בִּפְרָט יוֹתֵר מִן הַכֹּל וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי, וְהוּא מָה שֶׁסִּים הַבָּרְיָתָא וּקְדֻשָּׁה מְבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבִיאָה לִידֵי תְּחִיַּת הַמֵּתִים.

וְאַתָּה קוֹרֵא נָעִים יָדַעְתִּי שֶׁכָּמוֹנִי תִּדַּע אֲשֶׁר לֹא כִּלִּיתִי בְּסִפְרִי זֶה אֶת כָּל חֻקֵּי הַחֲסִידוּת, וְלֹא אָמַרְתִּי כָּל מָה שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר בְּעִנְיָן זֶה, כִּי אֵין לַדָּבָר סוֹף, וְאֵין לַהִתְבּוֹנְנוֹ תַּכְלִית.

אֲבָל אָמַרְתִּי קְצָת מִכָּל פְּרָט שֶׁבִּפְרָטֵי הַבָּרְיָתָא, אֲשֶׁר עָלֶיהָ יִסַּדְתִּי חִבּוּרִי זֶה, וְהוּא מָה שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת הַתְחָלָה וְרֵאשִׁית לְהַרְחִיב הָעִיּוּן בָּעִנְיָנִים הָהֵם, כְּיָון שֶׁגִּגְלָה דַּרְכָּם וְנִפְתַּח אוֹרָחָם לְעֵינֵינוּ לָלֶכֶת בָּם בְּדַרְכֵי מֵישׁוֹר. וְעַל כָּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה נֶאֱמַר (משלי א:ה): יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה, וְהַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִים אוֹתוֹ (שבת קד א): כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה (משלי ב:ו), לְהַיְשִׁיר אִישׁ אִישׁ אֶת דַּרְכּוֹ לִפְנֵי בוֹרְאוֹ.

וְזֶה פָּשׁוּט כִּי כָּל אָדָם לְפִי הָאֱמָנוּת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וְהָעֵסֶק אֲשֶׁר הוּא עוֹסֵק, כָּךְ צָרִיךְ לוֹ הַיְשָׁרָה וְהַדְרָכָה, כִּי דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֱמָנוּתוֹ אֵינוֹ דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׂכִּיר עַצְמוֹ לִמְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ, וְלֹא זֶה וְלֹא זֶה דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁעוֹסֵק בִּסְחוֹרָתוֹ, וְכֵן כָּל שְׁאָר הַפְּרָטִים אֲשֶׁר בְּעִסְקֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מָה שֶׁהוּא רָאוּיִים לוֹ דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת, לֹא לְפִי שֶׁהַחֲסִידוּת מְשַׁתַּנָּה, כִּי הִנֵּה הוּא שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ וַדַּאי, הוֹאִיל וְאֵינֶנּוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מָה שֶׁיֵּשׁ נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ בּוֹ.

אֲבָל הוֹאִיל וְהַנּוֹשְׁאִים מִשְׁתַּנִּים אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ הָאֻמָּצָעִיִּים הַמַּגִּיעִים אוֹתָם אֶל הַתַּכְלִית כָּל אֶחָד לְפִי עִנְיָנוֹ. וּכְבָר יָכוֹל לִהְיוֹת חָסִיד גָּמוּר אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִפְסֹק מִפִּיו הַלִּמּוּד כְּמוֹ מִי שֶׁמִּפְּנֵי צָרְכּוֹ הוּא בַּעַל מְלָאכָה פְּחוּתָה, וּכְתִיב (משלי טז:ד): כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ. וְאוֹמֵר (משלי ג:ו): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אׇרְחֹתֶיךָ.

הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּרַחֲמָיו יִפְקַח עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, וְיוֹרֵנוּ דְּרָכָיו, וְיוֹלִיכֵנוּ בְּאוֹרְחוֹתָיו, וְנִזְכֶּה לָתֵת כָּבוֹד לִשְׁמוֹ, וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו. יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. (תהילים קד:לא) יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם. (תהילים קמט:ב) אָמֵן אָמֵן אָמֵן.